

Stockholm, 2016-03-10

RFSUs remissyttrande över utkastet till lagrådsremiss Begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (Ju2016/01307/L7)

Inledning

RFSU tackar för möjligheten att få lämna synpunkter på den ovan rubricerade skrivelsen.

RFSU är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse med uppgift att sprida en positiv, bejakande och öppen syn på samlevnads- och sexualfrågor. Vi arbetar med utgångspunkt i sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR) för ett jämlikt och jämställt samhälle där sexualitet är en källa till glädje och njutning i människors liv.

Hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet som är nödvändig för utövandet av alla mänskliga rättigheter. Sexuell och reproduktiv hälsa är viktiga och nödvändiga delar i rätten till fysisk och mental hälsa. Sexuell och reproduktiv hälsa kan varken uppnås eller skyddas utan sexuella eller reproduktiva rättigheter.

Reproduktiva rättigheter innebär rätten att fritt bestämma om en vill bli förälder och därmed antalet barn och tidrymden mellan havandeskapen samt att få tillgång till upplysning och utbildning, liksom till de medel som behövs för att kunna utöva denna rätt.

Sexuella rättigheter omfattar mer än bara hälsofrågor. Sexuella rättigheter garanterar var och ens åtnjutande och uttryck för sin sexualitet fritt från tvång, diskriminering och våld. De sexuella rättigheterna bidrar till att förverkliga principer om frihet, jämlikhet, jämställdhet, självbestämmande och värdighet.

I enlighet med internationella överenskommelser ska sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter gälla alla individer och under alla omständigheter. Vid humanitära kriser får SRHR:s olika delar en ännu angelägnare tyngd för att säkerställa de mänskliga rättigheterna och särskilda behov för de mest utsatta individerna i drabbade samhällen, som kvinnor, hbtq-personer och barn på flykt.

Sammanfattning

Vid en sammantagen bedömning anser RFSU att förslagen i skrivelsen bör avstyrkas i sin helhet. Förslagen strider mot Sveriges politiska tradition av att värna

rätten till skydd för människor som inte har något annat val än att fly från krig, förföljelse, våld och hot. Dessutom är det inte ordentligt utrett att skrivelsens politiska syfte kan uppnås genom de föreslagna begränsningarna i den tillfälliga lagen. En tungt vägande anledning till att RFSU är kritiska är, att oavsett om begränsningarna uppnår syftet eller inte, riskerar de föreslagna förändringarna att få allvarliga och oacceptabla konsekvenser för individer på flykt. RFSU vill här särskilt betona att de föreslagna regleringarna sannolikt kommer att slå särdeles hårt mot utsatta flickor och kvinnor, vilket måste anses strida mot den nuvarande - feministiska - utrikespolitiken. RFSU vill även därtill tillägga att det saknas en analys av huruvida Sverige, i och med de föreslagna begränsningarna, skulle kunna bryta sina folkrättsliga förpliktelser.

RFSU:s övergripande synpunkter

Processen

RFSU anser att förslagen med begränsningar av möjligheter att få uppehållstillstånd i Sverige är en icke genomarbetad reaktion på nuvarande politiska påfrestningar, delvis med anledning av ökat antal asylsökande under år 2015. Syftet ska enligt skrivelsen vara att minska antalet asylsökande i Sverige för att hinna anpassa Sveriges mottagande till en EU-miniminivå, samt att utjämna mottagandet i hela EU. RFSU vill betona att ett eventuellt beslut från Sverige i syfte att minska antalet asylsökande och strama åt flyktingpolitiken inte sannolikt kommer att leda till en utjämning på EU-nivå utan mer troligt influera fler länder att även bromsa den egna nationella tillströmningen.

Det faktum att skrivelsen bedöms vara ett hastverk i en ogenomtänkt process, borde i sig räcka för att förslaget bör avstyrkas i sin helhet. Det saknas en tillräckligt omfattande analys av förslagen avseende både gällande internationell rätt (förutom EU-rätten) och konsekvenserna för de som drabbas av åtgärderna och begränsningarna. Eftersom detta utkast till lagrådsremiss innehåller många förslag som innebär omfattande förändringar i svensk asylpolitik samt både politiska och juridiska konsekvenser, borde ett förslag av denna dignitet vara ett resultat av en lång och genomtänkt utredningsprocess där sakkunnig expertis deltagit och av ett gediget underlag som lett fram till analyser av konsekvenserna av förslaget. En sådan process borde vidare ske i samråd med relevanta aktörer, inklusive företrädare för det civila samhället.

Folkrättsliga förpliktelser

Avseende folkrätten anser RFSU att förslaget saknar en ordentlig analys av relevanta internationella konventioner, både avseende asylrätt och mänskliga rättigheter. Trots att förslagen uppges vara orsakade av EU-regelverkets brister, baseras sedan förslagen endast på vissa EU-normer och inte andra. RFSU vill lyfta att det finns ytterligare relevanta folkrättsliga förpliktelser som påverkas av

förslaget och som eventuellt riskerar att åsidosättas vid tillämpningen av dessa åtgärder för att begränsa möjligheten att individer, särskilt kvinnor och barn, får uppehållstillstånd i Sverige.

Vidare bör det analyseras i vilken omfattningen Sverige har en skyldighet att skydda människor på flykt i enlighet med internationell humanitär rätt samt övriga FN-instrument angående humanitärt skydd vid konflikt och våld. Särskilt avseende vissa utsatta grupper riskerar de föreslagna åtgärderna att inskränka deras mänskliga rättigheter, vilket vi återkommer till i samband med ömmande skäl.

Inte minst bör FN:s konvention om barnets rättigheter och FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW), tillsammans med den internationella praxis som finns, analyseras grundligt för att utröna hur de begränsade möjligheterna att få uppehållstillstånd i Sverige påverkar t.ex. rätten till personlig integritet, rättsskydd, utbildning, hälsa (inklusive sexuell och reproduktiv hälsa) och rätten till familjeliv samt återförening med sin familj (inkluderat olika familjeformer). Det måste även tas ställning till i vilken mån staten har satt barnets bästa i främsta rummet.

Tillfälliga uppehållstillstånd

RFSU avstyrker förslagen om tillfälliga uppehållstillstånd. Det försvårar allvarligt asylsökandes möjligheter att bearbeta sina upplevelser av krig, konflikter och förföljelse. Förslaget påverkar och försvårar även integrationen. Det saknas tillräcklig analys av konsekvenserna för människor på flykt.

Övrig skyddsbehövande

RFSU är kritiska till förslaget att ta bort grunden övrig skyddsbehövande med hänvisning till att den inte krävs enligt EU-standard. Det är människor som behöver skydd på grund av att de känner en välgrundad fruktan för att utsättas för allvarliga övergrepp på grund av konflikt eller politiska motsättningar. Sloandet av denna grupp minskar kraftigt möjligheterna för t.ex. kvinnor eller hbtq-personer som utsatts för sexualbrott att beviljas uppehållstillstånd. Även kvinnor som riskerar att utsättas för skam på grund av att maken lämnat dem och där hemlandet inte kan skydda dem mot de som vill straffa kvinnan drabbas. Det saknas en konsekvensanalys och förslaget avstyrks.

Synnerligen ömmande omständigheter

Det föreslås att möjligheten att bli beviljad uppehållstillstånd på grund av synnerligen ömmande omständigheter vid en helhetsbedömning av det individuella fallet ersätts av en mer begränsad bestämmelse. Dock bör det beaktas att relevanta internationella humanitära principer samt MR-åtaganden kräver att om uppehållstillstånd inte kan ges på någon annan grund ska uppehållstillstånd ändå kunna beviljas en person som befinner sig i landet i de fall där ett beslut att neka

uppehållstillstånd skulle leda till att bryta mot den asylsökandes mänskliga rättigheter. RFSU är därför mycket kritiska till begränsningen av denna nödvändiga ventil för människor på flykt.

Idag används befintligt lagrum som en sista möjlighet då det ter sig stötande att utvisa en person, som inte anses uppfylla kraven som ställs avseende flyktingar eller övriga skyddsbehövande.

Tillkomsten av denna reglering var viktig med hänvisning till barnets bästa, eftersom det tidigare var svårt att ta hänsyn till barns särskilda utsatthet. Vilka konsekvenser förslaget får för t.ex. ensamkommande flyktningbarn är inte utrett och förslaget måste avstyrkas.

Även problem kopplat till RFSU:s kärnområde sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter, SRHR, kan med dagens reglering lyftas in vid helhetsbedömningen av individens situation för att avgöra om denne skall beviljas uppehållstillstånd. Det rör sig bl.a. om individer som utsatts för sexuellt våld, problem på grund av könstillhörighet eller sexuell läggning, hälsotillstånd (t.ex. personer som lever med hiv), barns särskilda situation och anpassning till Sverige. Det kan även röra sig om trauman på grund av tortyr.

Det bör utredas vidare vilka konsekvenser den föreslagna begränsningen kan få, och hur det är möjligt att tillämpa den utan att utsätta asylsökande - särskilt kvinnor och barn som redan är offer för tortyr, sexuell våld samt fysisk och psykisk ohälsa - för ytterligare kränkningar och livshotande risker, både under och efter deras vistelse i Sverige. Området behöver således analyseras utifrån ett rättighetsbaserat perspektiv i enlighet med de svenska folkrättsliga förpliktelserna. Förslaget bör även säkerställas enligt Europakonventionen, Barnkonventionen, Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor samt Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheters innehåll och praxis.

Försörjningskrav

RFSU anser att det är skyddsbehovet hos asylsökande som ska avgöra om man erhåller uppehållstillstånd. Att i sig selektera ut vissa människor som särskilt skyddsvärda, och som har behov av att erhålla ett permanent uppehållstillstånd är inte en direkt önskad riktning enligt RFSU, då det betyder att andra människor som flyr krig, våld och förtryck endast skall anses ha rätt till ett tillfälligt uppehållstillstånd. Det är emellertid inte ens vissa särskilt skyddsvärda personer som föreslås ha möjlighet att erhålla permanent uppehållstillstånd i utkastet till lagrådet, utan de som kan ordna sin försörjning genom anställning. Hårdraget betyder det att de som kan betala för sig genom att snabbt ordna en försörjning är välkomna att stanna och kan påbörja en integrationsprocess, medan de som är traumatiserade, flickor som inte fått gå i skolan, kvinnor som är analfabeter på grund av att de utestängts från både utbildning och arbetsliv endast kommer att beviljas tillfälliga uppehållstillstånd, utan möjlighet att psykologiskt påbörja ett

nytt liv i Sverige. Risken är stor att många personer, även barn, kommer att prioritera anställning i någon form framför utbildning. RFSU anser att förslaget bör analyseras utifrån ett anti-diskrimineringsperspektiv som utgår från bl.a. kön, ålder och funktionsvariationer, vilket saknas i befintlig skrivelse.

Familjeåterförening

Avseende möjligheter till familjeåterförening, anhörginvandring, får de föreslagna begränsningarna stora konsekvenser, främst för kvinnor och barn, vilket rimmar illa med en feministisk politik. Möjligheten att få uppehållstillstånd på grund av anknytning stryps rejält med liggande förslag. Det kan inte stå för en värdig människosyn att enbart den med anställning eller som av annan anledning kan räknas få permanent uppehållstillstånd inom kort kan få möjlighet till återförening med sin familj.

Förslaget om utvidgat försörjningskrav vid anhörginvandring bör, i sin tur, analyseras utifrån ett anti-diskrimineringsperspektiv som utgår från bl.a. kön, ålder och funktionsvariation, vilket saknas i befintlig skrivelse. RFSU avstyrker förslaget om utökad krav på försörjning vid familjeåterförening.

Avslutningsvis

RFSU kan konstatera att förslaget om begränsningar av möjligheter att få uppehållstillstånd i Sverige innebär en negativ förändring av de långvariga rättsliga och politiska traditioner som funnits i Sverige. Detta har lett till att det i Sverige, inte minst i det civila samhället, finns relevant kunskap, expertis och praxis om humanitärt skydd samt om hur flyktingars behov kan bemötas från ett rättighetsbaserat perspektiv. Sverige har legat i framkant.

Det är med sorg och bestörtning som RFSU läser utkastet till lagrådsremissen, då flera av förslagen är illa underbyggda och utredda samtidigt som de står för en främmande svängning av svensk asylopolitik. RFSU vill betona vikten av att göra grundliga analyser av konsekvenser som dessa förslag får, både avseende politik och juridik, för människor på flykt samt avseende Sveriges folkrättsliga åtaganden. Det behövs ett mer gediget arbete, i samråd med expertis, för att hitta en rimlighet vid förslag om ändring av möjligheter till uppehållstillstånd i Sverige. Utkastet till lagrådsremissen bör följaktligen avstyrkas i sin helhet.

Datum som ovan

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'Kristina Ljungros', written over a light blue grid background.

Kristina Ljungros

Förbundsordförande RFSU